

(1) הגדה של פסח

רבי יהודה היה נותן בהם סימנים: דצ"ך עד"ש באח"ב

ברד (7) פרק ט - (יג) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתניצב לפני פרעה ואמרתי אליו כה אמר ה' אלהי העברים שלח את עמי ויעבדני: (יד) כי בפעם הזאת אני שלח את כל מגפתי אל לבך ובעבדך ובעמך בעבור תדע כי אין כמני בכל הארץ: (טו) כי עתה שלחתי את ידי ואך אותך ואת עמך בדבר ותכחד מן הארץ: (טז) ואולם בעבור זאת העמדתיך בעבור הראתך את כחי ולמען ספר שמי בכל הארץ: (יז) עודך מסתולל בעמי לבלתי שלחם: (יח) הנני ממטיר כעת מחר בֶּרֶד כֶּבֶד מֵאֵד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כִּמְהוּ בַּמִּצְרִים לְמִן הַיּוֹם הַזֶּה וְעַתָּה שְׁלַח הָעֵז אֶת מִקְנֶךָ וְאֶת כָּל אֲשֶׁר לָךְ בַּשָּׂדֶה כֹּל הָאָדָם וְהַבְּהֵמָה אֲשֶׁר יִמָּצָא בַּשָּׂדֶה וְלֹא יֵאָסֹף הַבֵּיתָה וַיֵּרֶד עֲלֵהֶם הַבֶּרֶד וַיָּמָתוּ: (כ) הִירָא אֶת דָּבָר ה' מֵעַבְדִּי פְרֹעֶה הֵנִיס אֶת עַבְדּוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ אֶל הַבָּתִּים: (כא) וְאֲשֶׁר לֹא שָׁם לְבֹא אֶל דָּבָר ה' וַיַּעֲזֹב אֶת עַבְדּוֹ וְאֶת מִקְנֵהוּ בַּשָּׂדֶה: פ (כב) וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה נָטָה אֶת יָדְךָ עַל הַשָּׁמַיִם	ערב (4) פרק ח - (טז) ויאמר ה' אל משה השכם בבקר והתניצב לפני פרעה הנה יוצא המימה ואמרתי אליו כה אמר ה' שלח עמי ויעבדני: (יז) כי אם אינך משלח את עמי הנני משליח בך ובעבדך ובעמך ובבתיך את הערב ומלאו בתי מצרים את הערב וגם האדמה אשר הם עליה: (יח) והפליתי ביום ההוא את ארץ גשן אשר עמי עמד עליה לבלתי היות שם ערב למען תדע כי אני ה' בקרב הארץ: (יט) ושמתי פדת בין עמי ובין עמך למחר יהיה האת הזה: (כ) ויעש ה' כן ויבא ערב כבד ביתה פרעה ובית עבדיו ובכל ארץ מצרים תשחת הארץ מפני הערב: (כא) ויקרא פרעה אל משה ולאחר ויאמר לכו זבחו לאלהיכם בארץ: (כב) ויאמר משה לא נכון לעשות כן כי תועבת מצרים נזבח לה' אלהינו הן נזבח את תועבת מצרים לעיניהם ולא יסקלנו: (כג) דרך שלשת ימים נלך במדבר וזבחנו לה' אלהינו כאשר יאמר אלינו: (כד) ויאמר פרעה אנכי אשלח אתכם וזבחתם לה' אלהיכם במדבר רק הרחק לא תרחיקו ללכת העתירו בעדי: (כה) ויאמר משה הנה אנכי יוצא מעמך והעתרתי אל ה' וסר הערב מפרעה מעבדיו ומעמו מחר רק אל יספ פרעה התל לבלתי שלח את העם לזבח לה': (כו) ויצא משה מעם פרעה ויעתר אל ה': (כז) ויעש ה'	דם (1) שמות פרק ז - (יד) ויאמר ה' אל משה כבד לב פרעה מאן לשלח העם: (טו) לך אל פרעה בבקר הנה יצא המימה ונצבת לקראתו על שפת היאר והמטה אשר נהפך לנחש תקח בידך: (טז) ואמרתי אליו ה' אלהי העברים שלחני אליך לאמר שלח את עמי ויעבדני במדבר והנה לא שמעת עד כה: (יז) כה אמר ה' בזאת תדע כי אני ה' הנה אנכי מכה במטה אשר ביד י על המים אשר ביאר ונהפכו לדם: (יח) והדגה אשר ביאר תמות ובאש היאר ונלאו מצרים לשתות מים מן היאר: ס (יט) ויאמר ה' אל משה אמר אל אהרן קח מטק ונטה ידך על מימי מצרים על נהרתם על יאריהם ועל אגמיהם ועל כל מקוה מימיהם ויהיו דם והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים: (כ) ויעשו כן משה ואהרן כאשר צוה ה' ויזרם במטה ויך את המים אשר ביאר לעיני פרעה ולעיני עבדיו ונהפכו כל המים אשר ביאר לדם: (כא) והדגה אשר ביאר מתה ויבאש היאר ולא יכלו מצרים לשתות מים מן היאר ויהי הדם בכל ארץ מצרים: (כב) ויעשו כן חרטמי מצרים בלטיהם ויחזק לב פרעה ולא שמע אלהם כאשר דבר ה': (כג) ויפן פרעה ויבא אל ביתו ולא שת לבו גם לזאת: (כד) ויחפרו כל מצרים סביבת היאר מים לשתות כי לא יכלו לשתות ממימי היאר: (כה) וימלא שבעת ימים אחרי הכות ה' את היאר: (כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרתי אליו כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדני: (כז) ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים: (כח) ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו
		צפרדע (2) (כו) ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה ואמרתי אליו כה אמר ה' שלח את עמי ויעבדני: (כז) ואם מאן אתה לשלח הנה אנכי נגף את כל גבולך בצפרדעים: (כח) ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו

וְיִהְיֶה בָרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה וְעַל כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם: (כג) וַיֵּט מֹשֶׁה אֶת מַטְהוֹ עַל הַשָּׁמַיִם וְהָיָה נָתַן קֹלֶת וַיִּבְרַד וַתִּהְלַךְ אִשׁ אֶרְצָה וַיִּמָּטֵר ה' בָּרָד עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (כד) וַיִּהְיֶה בָרָד וְאִשׁ מִתְלַקַּחַת בְּתוֹךְ הַבָּרָד כָּבֵד מְאֹד אֲשֶׁר לֹא הָיָה כִּמְהוּ בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מֵאֵז הַיְּתֵה לְגוּי: (כה) וַיֵּךְ הַבָּרָד בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם אֶת כָּל אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה מֵאָדָם וְעַד בְּהֵמָה וְאֶת כָּל עֵשֶׂב הַשָּׂדֶה הִכָּה הַבָּרָד וְאֶת כָּל עֵץ הַשָּׂדֶה שָׁבַר: (כו) רַק בְּאֶרֶץ גֹּשֶׁן אֲשֶׁר שָׂם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה בָּרָד: (כז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם חֲטָאֲתִי הַפַּעַם ה' הַצִּדִּיק וְאֲנִי וְעַמִּי הַרְשָׁעִים: (כח) הִעֲתִירוּ אֵלַי ה' וְרַב מִהֵיִת קֹלֶת אֱלֹהִים וַיִּבְרַד וַאֲשַׁלַּח אֶתְכֶם וְלֹא תִסָּפֹן לַעֲמֹד: (כט) וַיֹּאמֶר אֵלָיו מֹשֶׁה כִּצְאֲתִי אֶת הָעִיר אֶפְרַשׁ אֶת כְּפִי אֵל ה' הַקְּלֹת יְחִדְלֹן וְהַבָּרָד לֹא יִהְיֶה עוֹד לְמַעַן תִּדְּעַ כִּי לֹה' הָאֶרֶץ: (ל) וְאַתָּה וְעַבְדֶּיךָ יִדְעֵתִי כִּי טָרָם תִּירָאוּן מִפְּנֵי ה' אֱלֹהִים: (לא) וְהַפְשַׁתָּה וְהַשְׁעֵרָה נִכְתָּה כִּי הַשְׁעֵרָה אָבִיב וְהַפְשַׁתָּה גִבְעֹל: (לב) וְהַחֲטָה וְהִכְסַּמְתָּ לֹא נָכוֹ כִּי אֶפִּילֹת הִנֵּה: (לג) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה מִעַם פְּרַעְהַ אֶת הָעִיר וַיִּפְרֹשׁ	כְּדַבֵּר מֹשֶׁה וַיִּסֹּר הָעֶרֶב מִפְּרַעְהַ מִעַבְדָּיו וּמִעַמּוֹ לֹא נִשְׁאַר אֶחָד: (כח) וַיִּכְבַּד פְּרַעְהַ אֶת לְבוֹ גֹּם בַּפַּעַם הַזֹּאת וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם: דָּבָר (5) פֶּרֶק ט - (א) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה בֹּא אֵל פְּרַעְהַ וְדַבֵּרְתָּ אֵלָיו כֹּה אָמַר ה' אֱלֹהֵי הָעִבְרִים שְׁלַח אֶת עַמִּי וַיַּעֲבֹדְנִי: (ב) כִּי אִם מָאֵן אֶתָּה לְשַׁלֵּחַ וְעוֹדֶךָ מִחֲזִיק בָּם: (ג) הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה בְּסוֹסִים בַּחֲמֹרִים בְּגַמְלִים בְּבָקָר וּבְצֹאֵן דָּבָר כָּבֵד מְאֹד: (ד) וְהַפְלָה ה' בֵּין מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל וּבֵין מִקְנֵה מִצְרַיִם וְלֹא יָמוּת מִכָּל לִבְנֵי יִשְׂרָאֵל דָּבָר: (ה) וַיִּשָּׂם ה' מוֹעֵד לֵאמֹר מִחֹר יַעֲשֶׂה ה' הַדָּבָר הַזֶּה בְּאֶרֶץ: (ו) וַיַּעַשׂ ה' אֶת הַדָּבָר הַזֶּה מִמַּחֲרַת וַיָּמָת כָּל מִקְנֵה מִצְרַיִם וּמִמִּקְנֵה בְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא מָת אֶחָד: (ז) וַיִּשְׁלַח פְּרַעְהַ וְהִנֵּה לֹא מָת מִמִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל עַד אֶחָד וַיִּכְבַּד לֵב פְּרַעְהַ וְלֹא שָׁלַח אֶת הָעָם: שְׁחִין (6) (ח) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה וְאֵל אַהֲרֹן קָחוּ לָכֶם מֵלֹא חֲפִינִיכֶם פִּיחַ כִּבְשָׁן וְזָרְקוּ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה לְעֵינֵי פְּרַעְהַ: (ט) וְהָיָה לְאַבְקָה עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם וְהָיָה עַל הָאָדָם וְעַל הַבְּהֵמָה לְשִׁחִין פֶּרֶחַ אַבְעֵבְעֵת בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (י) וַיִּקְחוּ אֶת פִּיחַ הַכִּבְשָׁן וַיַּעֲמִדוּ לִפְנֵי פְּרַעְהַ וַיִּזְרֹק אֹתוֹ מֹשֶׁה הַשְּׂמִימָה וַיִּהְיֶה שִׁחִין	בְּבֵיתָךְ וּבְחֹדֶר מִשְׁכְּבְּךָ וְעַל מִטְתְּךָ וּבְבֵית עַבְדֶּיךָ וּבַעֲמֹךָ וּבְתַנּוּרֶיךָ וּבְמִשְׁאֲרוֹתֶיךָ: (כט) וּבָכָה וּבָעֲמָךְ וּבְכָל עַבְדֶּיךָ יַעֲלוּ הַצִּפְרֹדְעִים: פֶּרֶק ח - (א) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל אַהֲרֹן נָטָה אֶת יָדְךָ בְּמִטְךָ עַל הַנְּהָרֹת עַל הַיָּאֲרִים וְעַל הָאֲגָמִים וְהִעַל אֶת הַצִּפְרֹדְעִים עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ב) וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ עַל מִימֵי מִצְרַיִם וַתַּעַל הַצִּפְרֹדֶעַ וַתִּכַּס אֶת אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטִמִּים בְּלִטְיָהֶם וַיַּעֲלוּ אֶת הַצִּפְרֹדְעִים עַל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (ד) וַיִּקְרָא פְּרַעְהַ לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן וַיֹּאמֶר הִעֲתִירוּ אֵלַי ה' וַיִּסֹּר הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּנִּי וּמִעַמִּי וַאֲשַׁלַּחָה אֶת הָעָם וַיִּזְבְּחוּ לֹה': (ה) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְפְרַעְהַ הִתְפָּאֵר עָלֶי לְמַתִּי אֶעֱתִיר לָךְ וּלְעַבְדֶּיךָ וּלְעַמְּךָ לְהַכְרִית הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתֶיךָ רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאָרְנָה: (ו) וַיֹּאמֶר לְמַחֵר וַיֹּאמֶר כְּדַבֵּר לְמַעַן תִּדְּעַ כִּי אֵין כֹּה' אֱלֹהֵינוּ: (ז) וַיִּסְרוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִמֶּךָ וּמִבְּתֶיךָ וּמִעַבְדֶּיךָ וּמִעַמְּךָ רַק בְּיָאֵר תִּשְׁאָרְנָה: (ח) וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן מִעַם פְּרַעְהַ וַיַּעֲקֹק מֹשֶׁה אֵל ה' עַל דָּבָר הַצִּפְרֹדְעִים אֲשֶׁר שָׂם לְפְרַעְהַ: (ט) וַיַּעַשׂ ה' כְּדַבֵּר מֹשֶׁה וַיָּמָתוּ הַצִּפְרֹדְעִים מִן הַבְּתִּים מִן הַחֲצֹרֹת וּמִן הַשָּׂדֹת: (י) וַיִּצְבְּרוּ אֹתָם חֲמֹרִם חֲמֹרִם וַתִּבְכַּשׁ הָאֶרֶץ: (יא) וַיֵּרָא פְּרַעְהַ כִּי הִיְתָה הַרוּחָה וְהַכְבִּיד אֶת לְבוֹ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דָּבָר ה': 0 כִּנִּים (3) (יב) וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל אַהֲרֹן נָטָה אֶת מִטְכָּךְ וְהָרָה אֶת עַפְרַיִם וְהָיָה לְכֶנֶם בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (יג) וַיַּעֲשׂוּ כֵן וַיֵּט אַהֲרֹן אֶת יָדוֹ בְּמִטְהוֹ וַיֵּךְ אֶת עַפְרַיִם הָאֶרֶץ וַתִּהְיֶה הַכֶּנֶם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה כָּל עַפְרַיִם הָאֶרֶץ הָיָה כִּנִּים בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם: (יד) וַיַּעֲשׂוּ כֵן הַחֲרָטִמִּים בְּלִטְיָהֶם לְהוֹצִיא אֶת הַכֶּנִּים וְלֹא יָכְלוּ וַתִּהְיֶה הַכֶּנֶם בְּאָדָם וּבַבְּהֵמָה: (טו) וַיֹּאמְרוּ הַחֲרָטִמִּים אֵל פְּרַעְהַ אֲצַבֵּעַ אֱלֹהִים הוּא וַיַּחֲזֵק לֵב פְּרַעְהַ וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דָּבָר ה': 0
---	--	--

כָּפִיו אֶל ה' וַיַּחֲדֹלוּ הַקְּלוֹת וְהַבָּרָד וּמָטָר לֹא נָתַן אֶרֶצָה: (לד) וַיֵּרָא פְּרַעַה כִּי חָדַל הַמָּטָר וְהַבָּרָד וְהַקְּלוֹת וַיִּסָּף לִחְטֹא וַיִּכְבַּד לְבוֹ הוּא וְעַבְדָּיו: (לה) וַיַּחֲזֶק לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁלַח אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' בְּיַד מֹשֶׁה: פ	אֲבַעֲבַעַת פֶּרַח בְּאָדָם וּבְבִהֶמָּה: (יא) וְלֹא יָכְלוּ הַחֲרָטָמִים לַעֲמֹד לִפְנֵי מֹשֶׁה מִפְּנֵי הַשָּׁחִין כִּי הָיָה הַשָּׁחִין בַּחֲרָטָמָם וּבְכָל מִצְרַיִם: (יב) וַיַּחֲזֶק ה' אֶת לֵב פְּרַעַה וְלֹא שָׁמַע אֲלֵהֶם כְּאֲשֶׁר דִּבֶּר ה' אֶל מֹשֶׁה: ס	
--	---	--

(2) פרשנות – מכת דם

רשב"ם שמות פרק ז - - (טו) הנה יוצא המימה - כדרך השרים לטייל בבקר ולרכוב אנה ואנה: (טז) בזאת תדע כי אני ה' - שהרי אמרתה לא ידעתי את ה': [שמות ה:ב] (כו) ויאמר י"י אל משה בא אל פרעה - שני פעמים היה משה מתרה את פרעה בשני מכות ובשלישי לא היה מתרה. וכן כל הסדר בכל שלש מכות אינו מתרה. בדם ובצפרדעים התרה, בכנים לא התרה. בערוב ובדבר התרה, בשחין לא התרה. בברד ובארבה התרה, [בחשך לא התרה]:

ר' יוסף בכור שור - (טו) הנה יוצא המימה: דרך השרים והמלכים לטייל על שפת הנהר... שם תדבר עמו, כי שם לא יהי עמו רוב עם, ותוכל לדבר אליו שם.

רש"י הירש - (טו) הנה יאור זה הוא אמנם מקור כל קיומה של ארץ מצרים. רק בעטיו צצה ארץ עתירת פירות מתוך המדבר. בחסדי אילי היאור היו תלויים קיומה ושגשוגה של המדינה. לא פלא, אם מלכה של הארץ הביא אליו את קרבן הערצתו, בוקר בוקר:.... כבר רבי יהודה חילקן לקבוצות לפי סימנים אלה: דצ"ך, עד"ש, באח"ב. חלוקה זו מתקבלת מאליה מתוך עצם תאור הקורות. כי בשתי מכות קודמת התראה ברורה; ואילו השלישית, דהיינו: כנים, שחין, חושך, באה בלא אזהרה. הוזה אומר: השלישית הינה העונש על שלא שעו אל שתי הראשונות. אם נעייין מקרוב, נמצא זיקה של הקבלה בין שלוש הקבוצות הללו ובין שלוש הבחינות, שהיו שורשה של גלות מצרים ובוטלו על ידי הגאולה. גרות, עבדות ועינוי (השווה פי' לעיל א, יד; ו, ו) היו מרכיביה של הפורענות, אשר מצרים הביאה על ישראל, ובם חטאה. וכמידתן של אלו כן מידתן של המכות, בהן נענשו: גרות, עבדות ועינוי. למען יכירו, כי חסרת - שחר היא התנשאותם על העם האומלל, ולמען יחושו על בשרם הם את מר עוניו....

רש"י

(טו) הנה יצא המימה - לנקביו, שהיה עושה עצמו אלוה ואומר שאינו צריך לנקביו ומשכים ויוצא לנילוס ועושה שם צרכיו: ... (יז) ונהפכו לדם - לפי שאין גשמים יורדים במצרים, ונילוס עולה ומשקה את הארץ, ומצרים עובדים לנילוס, לפיכך הלקה את יראתם ואחר כך הלקה אותם: (כב) ויחזק לב פרעה - לומר על ידי מכשפות אתם עושים כן, תבן אתם מכניסין לעפריים, עיר שכולה תבן, אף אתם מביאין מכשפות למצרים שכולה כשפים:

אבן עזרא - (כב) ויעשו כן ... ויש לשאול, אם על יד אהרן נהפכו כל מימי מצרים לדם, אנה מצאו החרטומים מים והפכום? והתשובה, אהרן לא הפך רק המים שהיו על הארץ, לא המים שהיו תחת הארץ, והחרטומים חפרו והוציאו מים והראו כי נהפכו לדם. ויש הפרש גדול בין מעשה אהרן ובין מעשיהם, כי אהרן הפך כל היאור שהיה לפניו, וכל מים שהיה בכל גבול מצרים שלא היה רואה אותם. ועוד כי הפך מים שאינם עומדים רק רצים תמיד, ומים אחרים באים, ועוד כי עמדה המכה שבעת ימים. והחרטומים לא הראו שהפכו רק מים מעטים עומדים בכלי, וזה היה רגע אחד עד ששב פרעה אל ביתו:

(3) פרשנות – מכת ברד

רש"י שמות פרק ט - (כד) מתלקחת בתוך הברד - נס בתוך נס, האש והברד מעורבין, והברד מים הוא, ולעשות רצון קונם עשו שלום ביניהם:

חזקוני - (כז) ה' הצדיק בכל המכות לא אמר פרעה ה' הצדיק אלא במכת ברד בלבד. ולמה נאמר אלא אדם שהוא רוצה להלחם עם חבירו ולרצחו פתאום הוא בא עליו והורגו, והוא אמר לפרעה שלח העז את מקנך וגו'.